

Foredrag på Norges Forsvarsforenings landsmøte
på Gjøvik 5. september 1975.

Europeisk sikkerhetspolitikk.

Det mest fundamentale menneskelige behov er maten. Etter det har sikkerhet og beskyttelse mot ytre farer alltid spilt en dominerende rolle for enkeltmennesker såvel som for nasjonene. Ordninger som er skapt for å kunne gi menneskene et vern utad, har hatt en sterk virkning på vår politiske, sosiale og økonomiske utvikling gjennom årene. Det nasjonale forsvar er like gammelt som nasjonalstaten, og er en forutsetning for og en følge av den.

Menneskehetens historie er en sammenhengende beretning om hvordan maktbruk, trusler og samarbeide er tatt i bruk av enkeltmennesker og folkegrupper, av organisasjoner og selskaper, stater og allianser for å vareta eller fremme egne interesser. Skal vi kunne forstå og øve innflytelse på strømminger, maktspill og samarbeide på det internasjonale plan, må vi også forstå de dypere-liggende konfliktårsaker, interessemotsetninger og felles interesser. Vi må kunne finne fram til virkemidler som høver for dem det gjelder. Vi kan ikke vurdere internasjonale spørsmål bare ut fra våre egne nasjonale forutsetninger. Det kan ha liten virkning på infløkte og ømtålige problemer som gjelder folkegrupper og landområder

med livsgrunnlag svært forskjellig fra vårt.

Fram til den andre verdenskrigen var europeisk politikk en vesentlig faktor også i internasjonal målestokk. Riktignok var Japan ved å utvikle seg til et militært kraftsenter. Og det vek ikke tilbake for å bruke militærmakt mot sine omgivelser i Asia.

De forente Stater var økonomisk sett en stormakt, med et industripotensial uten sidestykke. Men Japan lå langt borte, og med sin daværende isolasjonspolitik var De forente Stater ikke en faktor av sentral betydning på den europeiske arena. Verdens stormakter og imperiesentra lå fortsatt i Europa. Det var den europeiske utvikling som satte de sterkeste merker etter seg i verdenspolitikken.

De nordiske land hadde fram til siste verdenskrig stort sett følt seg i trygg avstand fra de politiske brennpunkter i Europa. De var på mange måter et fredelig hjørne i vår del av verden. Nøytralitet var det felles grunnlag for de nordiske lands utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Den andre verdenskrigen avslørte en for oss fundamentalt endret sikkerhetsmessig stilling. Krigen viste med all klarhet at de nordiske land ikke lenger falt utenfor en stormaktsstrategi. Og våre land lå heller ikke utenfor rekkevidde av en moderne krigsmaksin.

Gjennom TV har vi i den senere tid fått en slags reprise på en del viktige aktstykker fra den siste verdenskrig. Vi har sett gigantiske militærmaskiner i operasjon. Vi har vært vitne til de største ødeleggelser og lidelser i verdenshistorien, på utefronten og på hjemmefronten. Vi har hørt generaler, politikere og menigmann som på så

forskjellig måte gjennomlevde krigen, fortelle om vedtak, aksjoner og vurderinger som den gang ble gjort. I all sin grusomhet kan et slikt historisk tilbakeblikk også bidra til å kaste lys over situasjonen i vår tid. Og vise våre problemer og muligheter i tiden som kommer.

Det sentrale i denne sammenheng er at krigen hadde sitt viktigste utspring i den europeiske situasjon. De fundamentale spørsmål er derfor hvilke faktorer i europeisk politikk, i forholdet mellom statene, i samfunnsordningen i det enkelte land, som kunne skape grunnlag for og utløse en væpnet konflikt som etter hvert trakk store deler av verden med. Jeg vil gjerne trekke fram noen av de forhold som medvirket til og muliggjorde at militær- makt ble tatt i bruk for å fremtvinge bestemte politiske ordninger i Europa. Jeg skal begrense meg til enkelte forhold som er særlig viktige også i vår nåværende situasjon.

De sterke nasjonalistiske strømninger i europeisk politikk i tiden mellom de to verdenskrigene skjøv nasjonalstaten sterkt i forgrunnen. De europeiske fellesskapsinteresser kom i bakgrunnen. Økonomiske kriser og undergraving og uthuling av demokratiet brøt ned den politiske og sosiale stabilitet i mange europeiske samfunn. I land som Tyskland førte det til nærmest uinnskrenket makt for Der Führer og hans naziparti. I land hvor demokratiet maktet å stå imot, var den utenrikspolitiske handlekraft ofte sterkt redusert.

Disse forhold ga grobunn for at sterkere midler ble tatt i bruk både innad i samfunnet og utad overfor nabostater. Men den direkte innsetting av det militære maktapparat må også ses ut fra det bilde den tyske fører

hadde av sine potensielle europeiske motstandere. I den sikkerhetspolitiske debatt i dag er troverdigheten av et lands forsvars- og sikkerhetspolitikk blitt et grunnleggende begrep. Det kan uten videre fastslås at i Hitlers øyne framsto verken fransk eller britisk forsvarspolitik som troverdig. Og forspillet til den andre verdenskrigen styrket den tyske fører i hans oppfatning. Generelt ga dette en klar demonstrasjon av at å opprettholde en sterk militærmakt er en farlig reserve i landenes politikk om forhandlinger blir resultatløse og avtaleverk mister sin betydning.

Jeg skal så gå over til det Europa som sto fram etter at verdenskrigen var over. Krigen klarla og førte videre en gradvis endring i den internasjonale makt-konstellasjon. En gigantisk mobilisering av de økonomiske ressurser brakte De forente Stater og Sovjetunionen i fremste linje som verdens supermakter. De tidligere europeiske stormakter sto overfor omfattende gjenreisingsoppgaver, men var samtidig på randen av økonomisk krise. Japans ekspansjonspolitik i Asia var knekket, og landet brakt tilbake til et øyrike preget av krigen.

De nye maktforhold er blitt ytterligere markert som følge av den teknologiske utvikling, ikke minst på det våpentekniske område. Maktforholdet mellom de to supermakter var den første tid preget av stor sovjetisk overvekt av konvensjonelle styrker, mens USA var dominerende på det kjernefysiske område. Fram til 1949 hadde USA et atommonopol. Bare USA og Sovjetunionen har kunnet skaffe de ressurser i økonomi og forskning som har vært en forutsetning for å kunne bygge opp kjernefysiske styrker i stort omfang. I militær styrke har

avstanden mellom etterkrigstidens nye supermakter og de øvrige land bare økt.

Denne utvikling har skapt et avgjørende skille i europeisk sikkerhetspolitikk. Fram til siste verdenskrig var de europeiske lands sikkerhet primært avhengig av europeisk politikk alene. Europa utgjorde fortsatt et politisk, økonomisk og militært kraftfelt på verdenskartet. Utviklingen under og etter verdenskrigen har ført til at europeisk sikkerhetspolitikk i stor grad blir bestemt av forholdet mellom de nye verdensmakter. Militært sett kan det i dagens situasjon - og i overskuelig framtid - neppe tenkes en militær maktbalanse i Europa uten en klart forpliktende deltakelse fra USA. Dette skyldes delvis at bare USA og Sovjetunionen har et strategisk kjernefysisk potensial av betydning. Men også at USA disponerer over hovedtyngden av taktiske atomvåpen i Vest-Europa. Amerikanske konvensjonelle styrker utgjør også en betydelig støtte for det vest-europeiske forsvar.

Vest-Europas stilling er en annen enn før den andre Verdenskrigen. Men med sine tradisjoner og sine samfunnsformer er Vest-Europa stadig et av de mest vitale og interessante områder i verden. Dets økonomiske styrke og dets politiske innflytelse er langt større enn folketallet alene skulle tilsi. Med sikte på framtiden gir det store muligheter og også et stort ansvar langt utover Europas egne grenser. Ikke minst fortidens brokete historie pålegger Vest-Europa et særlig ansvar for å delta aktivt i løsningen av verdens problemer.

Mye har europeerne felles. Men vi er også splittet opp i et stort antall nasjoner og grupper.

Vi har lange tradisjoner i indre splid og strid. Og få ting er så varige som gamle fiendskap. Totalt er folketallet ikke mer enn 300 - 350 millioner mennesker - det vil si omlag 10 prosent av jordens folketall.

Teknologisk og økonomisk hører området sammen med Nord-Amerika til det høyest utviklede i verden.

Produksjon og økonomi er sterkt integrert.

De store vest-europeiske land selger 20 - 25 prosent av sin produksjon til andre land. De små land selger 35 - 50 prosent til utland. I USA er utenrikshandelen bare 5 prosent, i Sovjetsamveldet bare noen få prosent.

Av disse grunner spiller Vest-Europa så stor rolle i produksjon og handel over hele verden. Det har omlag halvparten av verdenshandelen. Handelen med land utenfor Europa er betydelig større enn USA's utenriks-handel.

Vest-Europa er utviklingslandenes viktigste kunde. Vår del av verden kjøper 50 - 60 prosent av eksporten fra utviklingsland i Afrika og Midt-Østen. Av alle grunner - også sikkerhetspolitiske - er Vest-Europa vitalt interessert i den videre utvikling av de fattige land. I samarbeidsformer og med virkninger som skaper stadig mer jevnbyrdighet mellom folkegrupper av ulik rase og tro, ulike tradisjoner og livsformer.

Hvordan skal vi i dag vurdere grunnlaget for en sikkerhetspolitikk for Europa? Jeg tenker da i første rekke på hvordan vi i framtiden skal unngå nye væpnede oppgjør i vår del av verden. Samtidig legger jeg avgjørende vekt på de enkelte folks muligheter for å kunne forme sine samfunn uten innblanding og uten press og trussel om maktbruk utenfra. På dette område vil det

naturlig nok være atskillig meningsforskjell. Den internasjonale debatt omkring sikkerhetspolitikken viser det.

Et markert trekk i den sikkerhetspolitiske utvikling er den militære maktbalanse som de to supermakter har søkt å holde oppe seg imellom. Den har også direkte virkning for Europa gjennom de to forsvarssystemer som supermaktene går inn i. I dette balansesystem spiller forholdet mellom de to verdensmaktens kjernefysiske styrke en sentral rolle. Det er vel derfor dette kalles en skrekkebalanse.

Det er neppe tvil om at med et slikt balansesystem vil bruk av militærmakt være forbundet med den største risiko. Faren er der for at en begrenset aksjon kan resultere i en militær opptrapping som ingen kan se konsekvensene av. Dette må føre til stor forsiktighet og tilbakeholdenhet av de stater og statsmenn som direkte berøres av de alliansesystemer som den militære maktbalanse bygger på. Det kan heller ikke være tvil om at begge leire betrakter motpartens forsvarsordninger som høyst troverdige.

Nå er det vel neppe noen som vil se et militært maktbalansesystem som en akseptabel endelig løsning av verdens sikkerhetspolitiske problemer. Og særlig ikke en maktbalanse med en innebygget evne til å ødelegge hele vår sivilisasjon. Enhver fornuftig politikk må ta sikte på å bringe den militære styrkebalanse ned på et lavest mulig nivå. Gradvis må militærbalansen erstattes med en stabilitet bygget på en utvikling av felles interesser og fellesskap. Men selv om denne kursen er klar nok, er det ingen slagen landevei som fører til målet.

Det er en prosess i gang etter disse linjer. Avspenningspolitikken tok særlig fart mot slutten av 1960-årene. Forbundsrepublikkens østpolitikk, som særlig ble hamret ut av Willy Brandt og det vest-tyske sosialdemokrati, ble en mektig drivkraft i denne prosess. De amerikansk-sovjetiske forhandlinger om begrensninger av strategiske kjernevåpen, de pågående drøftinger om reduksjon av det militære styrkenivå i Sentral-Europa og den avsluttede konferanse om sikkerhet og samarbeide i Europa er viktige ledd i denne prosess. Økt samarbeide på det økonomiske og teknologiske område går også inn som viktige faktorer i avspenningen.

Noen enkel målestokk for den avspenning som har inntrådt mellom de to verdensmakter og deres allierte finnes vel ikke. Vi kan ikke si at rustningsnivået er på vei nedover. Avtalene om begrensninger i de strategiske kjernevåpen vil i alle fall ikke i denne omgang redusere det kjernefysiske potensial på stormaktenes hender. De vil heller ikke hindre at USA og Sovjetunionen i årene framover satser store ressurser på en videre utvikling av kjernefysiske våpensystemer. Resultatet av forhandlingene om en militær styrkereduksjon i Sentral-Europa sammen med de såkalte tillitsskapende tiltak vil heller ikke i vesentlig grad endre bildet av en sterk militær maktkonsentrasjon i hjertet av Europa.

De grunnleggende motsetningsforhold som skapte "den kalde krigen" har ikke funnet sin løsning og supermaktene følger på mange områder mål som ikke lar seg forene.

Avspenningsprosessen har hittil ikke ført til vesentlige endringer i den militære situasjon i Europa og supermaktene mellom. Den har likevel gitt seg klare utslag på det politiske og psykologiske plan. Den tidligere frykt for et væpnet sammenstøt i Europa mellom NATO-landene og Warszawa-paktlandene er i betydelig grad dempet. Den sterke isolasjon mellom medlemslandene i de to forsvarssystemer er i ferd med å mykes opp gjennom økt samkvem på det økonomiske, tekniske og kulturelle plan. Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa burde bli en ytterligere løftestang i så måte.

Sikkerhetskonferansen som nylig ble avsluttet i Helsingfors er ikke en endelig sikring av sikkerhet og samarbeid i Europa. Men konferansen og dens lange og detaljerte erklæring, er en manifestasjon av den vekt landene i hele Europa og i Nord-Amerika legger på å søke avspenning, av å prøve samarbeidets veier til en bedre framtid.

Betydningen av erklæringen avhenger helt av hvordan den følges opp i de enkelte land og i samarbeidet mellom landene.

Ikke minst bør de mest demokratiske land i Vest-Europa føle seg forpliktet til aktivt vakthold om de prinsipper som er utformet i sentrale deler av erklæringen. Det er bredere politisk kontakt mellom Øst og Vest på ulike plan, og økt diplomatisk virksomhet generelt. Dette har også bidratt til større forståelse og økt innsikt i de mellomfolkelige problemer, og de mål og drivkrefter som motiverer de enkelte lands politikk. Forhandlingene mellom USA og Sovjetunionen om begrensning av de kjernefysiske rustninger må også ses fra dette

synspunkt. Alle disse forhold tilsammen har skapt en følelse av et mer avspent politisk klima, særlig i Europa og i forholdet mellom de to supermakter. Men øst-vest relasjonene har også en sterk virkning på forholdene i andre deler av verden.

De vest-europeiske land har spilt en viktig rolle i denne utvikling. Dette skyldes dels at landene er en sentral part av vår verdensdel. Tyskland har i kraft av sin befolkningstyngde, økonomiske styrke og sentrale beliggenhet spilt en nøkkelrolle i dette århundre. Også som krigsherjet og beseiret stat kom Tyskland til å innta en sentral rolle i etterkrigstidens Europa. Det er liten tvil om at de tyske stater også vil bli sentrale faktorer i den europeiske utvikling i årene framover. De vest-europeiske land har også atskillig å tilby Sovjetunionen og det øvrige Øst-Europa på det økonomiske og teknologiske område, noe som vi de siste dager er blitt minnet om på en noe særegen måte. Det folkerike Europa er blant de landområder som vil kunne påføres de største tap og ødeleggelser om en ny krig skulle ramme verden.

Avspenningen er et resultat av mange forhold. Frykten for en kjernefysisk krig, og de uberegnelige følger av et uhemmet rustningskappløp, ikke minst på det kjernefysiske område, har uten tvil vært en viktig faktor. Det samme gjelder den økonomiske belastning av den militære innsats, som er meget følbar selv for

de to supermakter. At de vestlige land reelt har avfunnet seg med et delt Europa - status quo - med de avtaler som er inngått mellom de berørte stater, er også en viktig faktor i avspenningspolitikken. Behovet for tilgang utenfra av økonomiske ressurser og teknologi må også ha veiet tungt i Sovjetunionen og de østeuropeiske land. Det er også i den vestlige verden interesse for økt handel og økonomisk samkvem med Østblokklandene.

Avspenningen må ses som et resultat av en vel overveiet politisk vurdering og et politisk valg og prioritering. Men avspenningslinjen kan komme i konflikt med andre målsettinger som et land har, eller den kan skape problemer på andre områder. Det er derfor ikke gitt at avspenningen bare vil gå videre, og gi nye positive resultater. En omlegging av avspenningspolitikken kan komme om den ikke innfrir de forventninger som er stillet, eller om den fører til uhåndterlige problemer på andre avgjørende områder i landets politikk. Den kan bli brudt som følge av tilspissede situasjoner i områder hvor de to supermakter er sterktengasjert, eller har livsviktige interesser. Et endret forhold mellom Sovjetunionen og Kina basert på en felles skjerpet holdning til den kapitalistiske verden, kan forrykke grunnlaget for den nåværende avspenningspolitikk. Skifte i politisk lederskap særlig hos supermaktene og i Kina, kan virke inn. De grunnleggende motsetningsforhold øst-vest er bare i liten grad fjernet. Nye interessekonflikter kan komme til på det

internasjonale plan. Utviklingsmulighetene er mange i en verden hvor en pragmatisk realpolitisk holdning i stor utstrekning har avløst mer ideologisk motiverte holdninger og standpunkter.

Men avspenningspolitikken kan også føres videre i retning av økt samarbeide. Det er i denne sammenheng viktig å oppnå forståelse og enighet på områder hvor de berørte parter synes å dra gjensidigefordeler. Jo lengre avspenningsprosessen drives, og jo flere regulerende avtaler og gjensidig fordelaktige ordninger som er spunnet inn, jo mer står det på spill, og jo mer er det å tape ved å forlate avspenningslinjen.

Oppbyggingen av slike avtaler og ordninger er imidlertid et tidkrevende arbeid som krever stor tålmodighet og vilje til å inngå kompromisser og også å ta sjanser. En må hele tiden være innstilt på tilbakeslag. Og rammen for avspenningspolitikken må være så romslig at den tåler at både de to supermakter og andre stater i visse situasjoner følger en politikk på tvers av avspenningslinjen, uten at avspenningspolitikken av den grunn bryter sammen.

Vi må være klar over at det er ingen andre rasjonelle alternativer til en militær balansepolitikk, enn å søke og bygge et interessefelleskap mellom nasjonene som kan bli et bedre, og fremfor alt mindre farlig virkemiddel i landenes politikk.

Jeg nevnte tidligere at europeisk sikkerhetspolitikk i etterkrigsårene i sterk grad blir påvirket av forholdet mellom de to supermakter. Men det har i etterkrigsårene også oppstått nye maktsentra som på forskjellig vis vil virke inn på maktkonstellasjonene i verden.

Japan er økonomisk sett blitt et slikt maktsenter. Produksjonsnivået utgjør i dag vel 1/3 av produksjonen i EF-landene. Om vekstretene fra siste halvdel av 1960-årene ble opprettholdt de neste 15 år, vil Japans nasjonalinntekt komme opp i 2/3 av EF-landenes. Selv om Japan har satt seg meget ærgjerrige mål i sin økonomiske politikk, kan det likevel være tvilsomt om den økonomiske ekspansjon vil kunne fortsette i samme raske takt som tidligere.

Militært har Japan et begrenset konvensjonelt hjemmeforsvar. Overfor en militær stormakt er landet avhengig av støtte fra USA som det har en tosidig forsvarsavtale med. Det er i dag ingen tendenser til at Japan tar sikte på å bli en asiatisk maktfaktor i militær forstand i overskuelig framtid. Med sin utadvendte økonomi og store sårbarhet overfor forstyrrelser i forsyningene utenfra av energi og råvarer, synes landets interesser best tjent med gode og fredelige naboforhold. Men mønsteret for Japans framtidige

økonomiske engasjementer med Vest-Europa, USA, Sovjetunionen, Kina eller utviklingslandene i Asia kan påvirke de sikkerhetspolitiske forhold.

Også Kina har i dag en maktstilling av alminnelig sikkerhetspolitisk betydning - også for vår egen del av verden. Denne maktstilling beror delvis på det veldige folketall, store og allsidige økonomiske ressurser og økonomisk ekspansjon og et betydelig militært potensial. Landet står militært sett langt tilbake for de to supermakter, særlig med hensyn til strategiske våpen. Det ligger betydelig etter de øvrige maktsentra på det økonomiske området. Likevel har Kina gjennom de senere år fått adskillig innflytelse, særlig i land med kommunistiske regimer og geriljabevegelser. Kina har muligheter for å styrke sin internasjonale maktstilling. Men det er lite sannsynlig at landet i overskuelig framtid skal komme opp på supermaktnivå med militært potensial, eller ta igjen de øvrige maktgrupper i produksjonsnivå.

Blant utviklingslandene er det ingen som i de nærmeste tiår synes å ha muligheter for å komme på linje med de nevnte maktsentra på det økonomiske eller militære område. Men enkelte land, som f.eks. Iran, synes å ha muligheter for å oppnå en lederstilling innenfor sin region. Grupper av energi- og råvareeksporterende land kan også komme til å få en sterkere stilling på grunn av knapphet på strategiske ressurser. Men de vil neppe kunne bli maktsentra i verdensmålestokk.

Europas sikkerhetspolitiske stilling er ikke bare påvirket av forholdet mellom de to supermakter og

oppkomsten av nye økonomiske og militære maktsentra. Også nye problemer med sikkerhetspolitiske sider har meldt seg med økt tyngde. Det sterkt økende folketall og knapphet på ressurser i verden vil kunne resultere i konflikter langs andre skillelinjer enn de tradisjonelle.

Visse problemer de senere år vil melde seg med økt styrke i tiden framover. Det gjelder f.eks. matvaremangel og hungersnød, industrilandenes økte sårbarhet med hensyn til energi og råvaretilgang, forurensninger og utviklingslandenes økte behov for kapital og teknologi, osv. Disse utfordringer vil neppe tre i stedet for, men gi en ny dimensjon ved de mer tradisjonelle sikkerhetsproblemer. Ingen stat kan søke redning i isolasjon, for i den grad problemene ikke mestres, vil virkningen i stigende grad bli følt av alle.

Økonomisk vekst og en fordeling av velstand som i større grad kan komme de fattigste land tilgode, kan bidra til å redusere spenningsforholdet mellom utviklingslandene og industrilandene. Dette vil også ha en gunstig sikkerhetspolitisk virkning. En forverring av forsyningene i de fattige land vil på den andre side kunne føre til en skjerpet situasjon.

Internasjonale økonomiske kriser og vansker i verdenshandelen og i det internasjonale betalingsystem, vil ofte føre til en skjerpet konkurranse. Det vil friste til nasjonale løsninger som i sine følger vil kunne forverre situasjonen for alle.

Den økonomiske utvikling kan derfor på flere måter innvirke på avspenningspolitikken og det

framtidige sikkerhetspolitiske miljø i verden. Selv om det hersker dyptgående interessemotsetninger mellom de ulike grupper av land, og innenfor landegruppene, er det også et betydelig interessefelleskap til stede.

Ettersom de nasjonale økonomier stadig trekkes mer inn i verdensøkonomien, blir skjebne- og interessefelleskapet sterkere. Samarbeidet blir en stadig viktigere forutsetning for at de enkelte land skal makte å løse sine problemer. Det synes også å være en økende erkjennelse av at økonomisk samarbeide på tvers av ulike samfunnssystemer både er en nødvendighet og en praktisk mulighet.

Vi har lagt merke til en økt utfoldelse av sjømilitær virksomhet i Nord-Atlanteren i en rekke år. Det synes klart at virksomheten i sin samlede sum og form ikke er rettet mot Norge. Det dreier seg om et større mønster der de to supermaktene er hovedspillere. Men dette forhindrer selvsagt ikke at slik virksomhet påvirker vår sikkerhetssituasjon, at den kan skape interesser, anledninger og tilskyndelser som blir til sikkerhetspolitisk belastning for Norge. De strategiske interesser som er knyttet til havområdene som omgir Norge pålegger oss også et spesielt ansvar når det gjelder å trekke opp linjene for ressursutnyttelse utenfor kysten vår. Men vi skal ikke la oss handlingslamme av de spesielle omstendigheter. Vi skal heller ikke konstruere følsomhet og problemer i forsøk på å gardere mot all tenkelig negativ utvikling. Ressurspolitikken må ses i sammenheng med sikkerhetspolitikken men ikke nødvendigvis underordnes denne. Vi må finne fram til rimelige avveininger.

La meg sammenfatte enkelte hovedsynspunkter. Den militære balanse som har preget øst-vest-forholdene i Europa i de siste 25 år, kan bare opprettholdes gjennom et forsvarssamarbeide mellom Vest-Europa og Nord-Amerika. Det må være et hovedsiktepunkt i sikkerhetspolitikken å erstatte det militære fundament i denne balanse med samarbeidsprosjekter som kan styrke fellesskapsinteressene. Selv om avspenningsprosessen vil åpne nye samarbeidsfelter i øst-vest-forbindelsene synes det likevel ikke å være noe praktisk politisk grunnlag for at de nåværende alliansesystemer skal kunne erstattes med helt andre sikkerhetsordninger i de nærmeste år framover.

Jeg tror dette er en fremherskende oppfatning i øst som i vest. Vest-Europa har muligheter for å bidra i avspenningspolitikken i videste forstand, og kan ikke minst på det økonomiske plan spille en modererende rolle i internasjonal politikk. Men vår styrke ligger ikke bare i vårt økonomiske og teknologiske potensial, og i vår evne til samarbeide innad. Det avhenger også av at vi kan utvikle videre og styrke de demokratiske tradisjoner i våre samfunn.

Å oppløse vår tids regionale sikkerhetsorganisasjoner for å vende tilbake til forholdene som de var før den første - og også foran den andre - verdenskrigen, tjener ikke sikkerhet og samarbeide i verden. Vegen videre fra de regionale organisasjoner kan ikke gå til internasjonalt anarki. Det mest forsvarlige alternativ er politisk og territorielt mer omfattende sikkerhetsorganisasjoner - med verdensorganisasjonen for fred og sikkerhet som det endelige og meget langsiktige mål.

Også i dette perspektiv er det nyttig og nødvendig ved et dyptgående studium å overveie påny hovedtrekkene i vår aktuelle sikkerhetspolitikk. En slik overveielse finner nå sted i den store forsvarskommisjonen under ledelse av Arbeiderpartiets parlamentariske leder Oddvar Nordli.

Noen ord om Norden og Norges stilling innenfor den europeiske sikkerhetspolitikken.

Det nordiske sikkerhetspolitiske mønster er ikke blitt til som følge av en samordnet nordisk politikk eller en felles forståelse landene imellom. Den er et resultat av de sikkerhetspolitiske løsninger som hvert av landene ut fra sin situasjon har sett seg best tjent med. Dette mønster har gjennom hele etterkrigstiden hatt en sterk forankring i de enkelte lands nasjonale politikk. Det har også vært sett på som en ordning de to supermakter kunne leve med ut fra sine sikkerhetspolitiske interesser. Den nordiske balanse har derfor utgjort et stabilt element i europeisk sikkerhetspolitikk i disse år.

Denne stabilitet kan likevel forrykkes. Det kan skje ved at et eller flere av landene endrer sin sikkerhetspolitikk eller det militære grunnlag for den. Balansen kan også forstyrres som følge av de to supermaktens politikk i dette området, eller på grunn av andre ytre forhold.

Det er mitt inntrykk, at så lenge den europeiske sikkerhetspolitiske situasjon i hovedsak er uendret, vil også de øvrige nordiske land søke å følge en sikkerhetspolitisk kurs som vil bidra til å opprettholde den nordiske balanse.

Norges sikkerhetspolitiske situasjon er fast knyttet til den europeiske utvikling. Med vår geografiske beliggenhet dekker vi et område av gjensidig interesse for de to supermakter. Utviklingen på kontinentalsokkelen kan komme til å markere dette ytterligere. Det kan vanskelig tenkes væpnede konflikter i det sentrale Europa eller i våre tilstøtende farvann som ikke også vil forplante seg til vårt område, og uavhengig av vår sikkerhetspolitiske forankring. På den andre side taler sannsynligheten for at de alliansesystemer som europeisk sikkerhetspolitikk er bygget på, vil gi vårt land et effektivt vern. Innenfor denne ramme må norsk sikkerhetspolitikk under de rådende forhold følge to hovedlinjer: Vi må ta aktivt del i arbeidet for avspenning og nedrustning, og for styrking av det internasjonale samarbeide. Parallelt, og så lenge bruk av militærmakt mot vårt land står fram som en mulighet, må vi opprettholde et effektivt forsvar om landet. Men som et varig grunnlag for opprettholdelse av fred, trygghet og samarbeide i verden, finnes ikke noe fornuftig alternativ til en realistisk avspenningspolitikk.